

Psychiatria dzieci i młodzieży

Irena Namysłowska

ISBN/ISSN: 978-83-200-4421-8

DOI: -

Wydawnictwo: [PZWL Wydawnictwo Lekarskie](http://www.pzwl.org.pl)

Rok wydania: 2012

Liczba stron: 662

Spis treści:

Przedmowa6

CZĘŚĆ OGÓLNA. KONTEKSTY PSYCHOPATOLOGII I PSYCHIATRII MŁODZIEŻOWEJ20

1. Rozwój i specyfika psychiatrii dzieci i młodzieży, *Maria Orwid*22

CZYNNIKI WPŁYWAJĄCE NA ROZWÓJ PSYCHICZNY DZIECI I MŁODZIEŻY I POWSTAWANIE ZABURZEŃ30

2. Czynniki biologiczne (genetyczne) wpływające na rozwój psychiczny i powstawanie zaburzeń, *Ewa Bartnik*30

2.1. Wstęp30

2.2. Rodowody i dziedziczenie31

2.3. Komplikacje rodowodów – piętno genomowe, mutacje dynamiczne i dziedziczenie mitochondrialne32

2.4. Zaburzenia związane ze zmianami w wielu genach33

2.5. Badania bliźniąt33

2.6. Ryzyko względne34

2.7. Szukanie genów dla chorób powodowanych przez pojedyncze cechy (geny kandydaci) i szukanie genów za pomocą analizy sprzężeń34

2.8. Inne metody szukania genów odpowiedzialnych za daną chorobę35

2.10. Badania asocjacji36

2.9. Metody szukania wspólnych alleli36

2.11. Badania na modelach zwierzęcych37

- 2.12. Wyniki badań37
- 2.13. Charakterystyka znanych chorób psychiatrycznych w aspekcie związanych z nimi genów39
- 2.14. Perspektywy42
- 3. Czynniki psychospołeczne w psychiatrii dzieci i młodzieży, *Maria Orwid*46
- 4. Wywiady, ocena, diagnoza w psychiatrii dzieci i młodzieży, *Jadwiga Komender*60
  - 4.1. Wstęp60
  - 4.2. Wywiad z rodzicami62
  - 4.3. Wywiad z dzieckiem64
  - 4.4. Ocena65
  - 4.5. Diagnoza66
- 5. Diagnoza psychologiczna w psychiatrii dzieci i młodzieży, *Małgorzata Talarczyk*68
  - 5.1. Wstęp68
  - 5.2. Diagnoza psychologiczna – definicje i etyka69
  - 5.3. Metody diagnozy psychologicznej70
  - 5.4. Diagnoza oparta na dowodach empirycznych (EBA)71
  - 5.5. Badanie procesów poznawczych73
  - 5.6. Eksperyment kliniczny75
  - 5.7. Badanie procesów emocjonalnych76
  - 5.8. Etapy diagnozy psychologicznej w psychiatrii dzieci i młodzieży79
  - 5.9. Uwagi końcowe81
- CZĘŚĆ KLINICZNA84
- 6. Klasyfikacja zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży, *Jacek Bomba*86
  - 6.1. Wstęp86
  - 6.2. Klasyfikacje obecnie obowiązujące89
  - 6.3. Współchorobowość92
- ZABURZENIA ROZPOCZYNAJĄCE SIĘ W NIEMOWLĘCTWIE, WCZESNYM DZIECIŃSTWIE I DZIECIŃSTWIE DO 6. RŻ96
- 7. Wczesne dzieciństwo, *Irena Namysłowska*96
  - 7.1. Matężństwo, rodzina wychowująca matę dziecko, rodzina z dzieckiem w wieku przedszkolnym96
- 8. Upośledzenie umysłowe – niepełnosprawność intelektualna, *Jadwiga Komender*116
  - 8.1. Wstęp116
  - 8.2. Epidemiologia118
  - 8.3. Etiologia119
  - 8.4. Przyczyny organiczne i genetyczne120
  - 8.5. Zaburzenia związane z chromosomami płciowymi125
  - 8.6. Zaburzenia zależne od jednej pary genów patologicznych126
  - 8.7. Zaburzenia metaboliczne uwarunkowane genetycznie127
  - 8.8. Zaburzenia związane z okresem ciąży128
  - 8.9. Funkcjonowanie w zależności od stopnia niepełnosprawności130
  - 8.10. Zaburzenia psychiczne występujące u osób niepełnosprawnych intelektualnie131
  - 8.11. Rola psychiatry dziecięcego133
  - 8.12. Prowadzenie dziecka niepełnosprawnego intelektualnie134
- 9. Całościowe zaburzenia rozwojowe, *Hanna Jaklewicz* 138
  - 9.1. Charakterystyka grupy zaburzeń138
  - 9.2. F84.0 Autyzm dziecięcy139
  - 9.3. Autyzm – 3.–5. rż147
  - 9.4. Autyzm – 5.–7. rż148

- 9.5. Wychodzenie z autyzmu149
- 9.6. Autyzm dziecięcy w badaniach własnych150
- 9.7. F84.1 Autyzm atypowy150
- 9.8. F84.2 Zespół Retta151
- 9.9. F84.3 Dziecięce zaburzenia dezintegracyjne153
- 9.10. F84.4 Zaburzenia hiperkinetyczne z towarzyszącym upośledzeniem umysłowym i ruchami stereotypowymi154
- 9.11. F84.5 Zespół Aspergera154
- 9.12. F84.9 Całościowe zaburzenia rozwojowe nieokreślone156
- 10. Zaburzenia emocjonalne rozpoczynające się w dzieciństwie, *Lidia Popek*158
  - 10.1. F93.0 Lęk przed separacją w dzieciństwie159
  - 10.2. F93.1 Zaburzenia lękowe w postaci fobii w dzieciństwie162
  - 10.3. F93.2 Lęk społeczny w dzieciństwie164
  - 10.4. F93.80 Uogólnione zaburzenia lękowe w dzieciństwie167
- 11. Zaburzenia funkcjonowania społecznego rozpoczynające się w dzieciństwie lub w wieku młodzieńczym, *Lidia Popek* 170
  - 11.1. F94.0 Mutyzm wybiórczy170
  - 11.2. F94.1 Reaktywne zaburzenia przywiązania w dzieciństwie174
  - 11.3. F94.2 Zaburzenia selektywności przywiązania w dzieciństwie176
- 12. Inne zaburzenia zachowania i emocji rozpoczynające się w dzieciństwie i w wieku młodzieńczym, *Lidia Popek* 180
  - 12.1. F98.0 Moczzenie mimowolne (enuresis) nieorganiczne180
  - 12.2. F98.1 Zanieczyszczanie się kałem (encopresis) nieorganiczne184
  - 12.3. Zaburzenia odżywiania i jedzenia w niemowlęctwie i dzieciństwie187
- ZABURZENIA ROZPOCZYNAJĄCE SIĘ W WIEKU SZKOLNYM: 7.–10. RŻ190
- 13. Późne dzieciństwo – wiek szkolny, *Irena Namysłowska*190
  - 13.1. Rodzina z dziećmi w wieku szkolnym190
  - 13.2. Indywidualny rozwój dziecka – okres późnego dzieciństwa, młodszy wiek szkolny192
  - 13.3. Rozwój emocjonalno-społeczny195
  - 13.4. Rozwój moralny dziecka196
- 14. Specyficzne zaburzenia rozwoju mowy i języka, *Hanna Jaklewicz* 200
  - 14.1. Charakterystyka grupy zaburzeń200
  - 14.2. Zaburzenia rozwoju mowy w ICD-10201
  - 14.3. F80.0 Specyficzne zaburzenia artykulacji202
  - 14.4. F80.1 Zaburzenie ekspresji mowy – dysfazja ekspresyjna203
  - 14.5. F80.2 Zaburzenie rozumienia mowy – dysfazja recepcyjna204
  - 14.6. F80.3 Nabyta afazja z padaczką207
- 15. Specyficzne zaburzenia w rozwoju umiejętności szkolnych, *Hanna Jaklewicz* 210
  - 15.1. Charakterystyka grupy zaburzeń210
  - 15.2. F81.0 Specyficzne zaburzenia czytania211
  - 15.3. F81.1 Specyficzne zaburzenia ortografii215
  - 15.4. F81.2 Specyficzne zaburzenia umiejętności arytmetycznych216
- 16. Specyficzne zaburzenia rozwoju funkcji motorycznych, *Lidia Popek*218
  - 16.1. Definicja218
  - 16.2. Rys historyczny218
  - 16.3. Epidemiologia219
  - 16.4. Etiologia219
  - 16.5. Obraz kliniczny219

16.6. Różnicowanie	221
16.7. Rokowanie	221
16.8. Leczenie	222
17. Zaburzenie hiperkinetyczne. Zespół nadpobudliwości psychoruchowej, <i>Tomasz Wolańczyk, Jadwiga Komender</i>	224
17.1 Wstęp	224
17.2. Zespół nadpobudliwości psychoruchowej z deficytem uwagi – ADHD	225
18. Zaburzenia tikowe, <i>Tomasz Wolańczyk</i>	248
18.1. Wstęp	248
18.2. Klasyfikacja zaburzeń tikowych i ich rozpowszechnienie	249
18.3. F95.0 Tiki przemijające	250
18.4. F95.1 Tiki przewlekłe ruchowe lub głosowe (wokalne)	250
18.5. F95.2 Zespół tików głosowych i ruchowych (zespół Gillesa de la Tourette'a)	251
18.6. F95.9 Tiki nieokreślone	251
18.7. Etiologia zaburzeń tikowych	251
18.8. Obraz kliniczny tików	252
18.9. Zaburzenia współistniejące	253
18.10. Leczenie tików	254
19. Zaburzenia zachowania, <i>Jacek Bomba</i>	260
19.1. Wstęp	260
19.2. Kryteria zaburzeń zachowania	265
ZABURZENIA ROZPOCZYNAJĄCE SIĘ W OKRESIE DORASTANIA: 11.–18. RŻ	274
20. Adolescencja – wiek dorastania, <i>Irena Namysłowska</i>	274
20.1. Rodzina z dziećmi dorastającymi i opuszczającymi dom	274
20.2. Adolescencja – indywidualny rozwój psychiczny	278
20.3. Adolescencja – rozwój fizyczny	279
20.4. Adolescencja – rozwój poznawczy	281
20.5. Adolescencja – rozwój emocjonalno-społeczny	282
21. Zaburzenia odżywiania, <i>Andrzej Rajewski</i>	294
21.1. Regulacja odżywiania i masy ciała	294
21.2. Biologiczna regulacja odżywiania	294
21.3. Psychologiczne i społeczne uwarunkowania regulacji odżywiania	295
21.4. Rys historyczny	296
21.5. Podział i epidemiologia zaburzeń odżywiania	297
21.6. Etiologia i patogeneza zaburzeń odżywiania	298
21.7. Kryteria diagnostyczne zaburzeń odżywiania	302
21.8. Obraz kliniczny i przebieg jadłowstrętu psychicznego	305
21.9. Rozpoznanie różnicowe jadłowstrętu psychicznego	307
21.10. Obraz kliniczny i przebieg bulimii	308
21.11. Rozpoznanie różnicowe	309
21.12. Leczenie zaburzeń odżywiania	310
22. Depresja młodzieńcza, <i>Jacek Bomba</i>	318
22.1. Wstęp	318
22.2. Obraz kliniczny depresji młodzieńczej	321
22.3. Wymiar biologiczny	325
22.4. Wymiar psychologiczny	326
22.5. Leczenie	330
ZABURZENIA PSYCHICZNE TYPOWE DLA DOROSŁYCH, ROZPOCZYNAJĄCE SIĘ W OKRESIE	

DORASTANIA336

- 23. Zaburzenie obsesyjno-kompulsyjne. Zaburzenie dysocjacyjne (konwersyjne), *Jolanta Rabe-Jabłońska*336
  - 23.1. Zaburzenie obsesyjno-kompulsyjne336
  - 23.2. Zaburzenie dysocjacyjne (konwersyjne)345
- 24. Zaburzenia psychotyczne w okresie adolescencji, *Zofia Bronowska*350
  - 24.1. Wstęp350
  - 24.2. Objawy psychotyczne w populacji osób zdrowych351
  - 24.3. Zaburzenia psychotyczne w przebiegu chorób somatycznych352
  - 24.4. Zaburzenia psychotyczne u osób zażywających substancje psychoaktywne354
  - 24.5. Krótkotrwałe dekompensacje psychotyczne356
  - 24.6. Psychozy czynnościowe358
  - 24.7. Schizofrenia w okresie dorastania359
- 25. Zaburzenia afektywne u dzieci i młodzieży, *Jolanta Rabe-Jabłońska*382
  - 25.1. Wstęp382
  - 25.2. Duża depresja – pojedynczy epizod. Nawracająca duża depresja. Dystymia383
  - 25.3. Zaburzenia współistniejące z dziecięcą i młodzieńczą depresją386
  - 25.4. Choroba afektywna dwubiegunowa389
- 26. Uzależnienie od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, *Anna Dietrich-Muszalska*398
  - 26.1. Wprowadzenie. Używanie i uzależnienie od substancji psychoaktywnych (SPA) – wybrane terminy398
  - 26.2. Epidemiologia401
  - 26.3. Uzależnienie od alkoholu403
  - 26.4. Uzależnienie od innych niż alkohol substancji psychoaktywnych406
  - 26.5. Niektóre inne substancje psychoaktywne410
  - 26.6. Używanie, uzależnienie od substancji psychotycznych i współwystępowanie zaburzeń psychicznych411
- 27. Rozwój seksualny dzieci i młodzieży, *Maria Beisert*414
  - 27.1. Wprowadzenie414
  - 27.2. Przebieg rozwoju seksualnego człowieka415
  - 27.3. Kryteria normy seksuologicznej dla dzieci i młodzieży425
  - 27.4. Podsumowanie426
- 28. Przemoc w rodzinie, maltretowanie fizyczne i wykorzystanie seksualne dzieci i młodzieży, *Ryszard Izdebski, Krzysztof Sz wajca, Maria de Barbaro, Wanda Szaszkiwicz*428
  - 28.1. Wstęp428
  - 28.2. Definicje krzywdzenia dzieci w rodzinie431
  - 28.3. Rozpowszechnienie krzywdzenia w rodzinie433
  - 28.4. Rodzina, w której dochodzi do krzywdzenia dziecka435
  - 28.5. Diagnoza krzywdzenia w rodzinie437
  - 28.6. Następstwa krzywdzenia w rodzinie443
  - 28.7. Postępowanie terapeutyczne w sytuacjach przemocy452
  - 28.8. Specyfika pracy terapeutycznej w sytuacji molestowania seksualnego w rodzinie458
  - 28.9. Podsumowanie460
- 29. Zaburzenia psychiczne w chorobach somatycznych, *Tomasz Wolańczyk*464
  - 29.1. Wstęp464
  - 29.2. Zaburzenia narządów zmysłów465
  - 29.3. Choroby układu nerwowego467
  - 29.4. Infekcje473

- 29.5. Choroby endokrynologiczne478
- 29.6. Choroby układu oddechowego483
- 29.7. Choroby hematologiczne485
- 29.8. Wpływ choroby przewlekłej na rozwój dziecka i funkcjonowanie rodziny486
- 30. Samobójstwa dzieci i młodzieży, *Agnieszka Gmitrowicz* 496
  - 30.1. Wstęp496
  - 30.2. Epidemiologia zachowań samobójczych w populacji rozwojowej497
  - 30.3. Przyczyny samobójstw dzieci i młodzieży498
  - 30.4. Postępowanie z nieletnim pacjentem w kryzysie samobójczym501
- METODY TERAPEUTYCZNE W PSYCHIATRII DZIECI I MŁODZIEŻY508
- 31. Psychoterapia psychoanalityczna dzieci i młodzieży, *Katarzyna Schier*508
  - 31.1. Wprowadzenie508
  - 31.2. Początki psychoanalizy dzieci511
  - 31.3. Zasady terapeutyczne514
  - 31.4. Przymierze terapeutyczne w leczeniu dzieci i młodzieży515
  - 31.5. Przeniesienie518
  - 31.6. Przeciwprzeniesienie522
  - 31.7. Opór w terapii psychoanalitycznej524
  - 31.8. Zakończenie terapii526
  - 31.9. Współczesne kierunki rozwoju terapii psychoanalitycznej dzieci i młodzieży528
- 32. Psychoterapia behawioralno-poznawcza dzieci i młodzieży, *Anita Bryńska*534
  - 32.1. Terapia behawioralna – założenia teoretyczne, podstawowe techniki534
  - 32.2. Terapia poznawcza i behawioralno-poznawcza536
- 33. Terapia rodzin, *Barbara Józefik* 562
  - 33.1. Wstęp562
  - 33.2. Myślenie systemowe564
  - 33.3. Systemowa terapia rodzin568
  - 33.4. Myślenie systemowe i terapia rodzin w zaburzeniach emocjonalnych dzieci i młodzieży575
  - 33.5. Kontekst zastosowania terapii rodzin578
  - 33.6. Wstępna konsultacja rodzinna579
  - 33.7. Cele terapii systemowej rodzin580
  - 33.8. Formy terapii systemowej581
  - 33.10. Terapeuta rodzinny582
  - 33.9. Miejsce prowadzenia terapii rodzin582
  - 33.11. Terapia rodzin w wybranych problemach584
  - 33.12. Dylematy588
  - 33.13. Poradnictwo rodzinne589
  - 33.14. Podsumowanie589
- 34. Kryzysy i interwencja kryzysowa w terapii dzieci i młodzieży, *Wanda Badura-Madej*594
  - 34.1. Teoria kryzysu i interwencji kryzysowej594
  - 34.2. Miejsce i swoistość interwencji kryzysowej w leczeniu dzieci i młodzieży599
  - 34.3. Interwencja kryzysowa wobec dzieci po wydarzeniach traumatycznych602
  - 34.4. Interwencja kryzysowa w przypadku utraty i żałoby606
  - 34.5. Interwencja w przypadku samobójczej śmierci dziecka609
  - 34.6. Interwencja kryzysowa wobec rodziny w kryzysie610
- 35. Farmakoterapia zaburzeń psychicznych u dzieci i młodzieży, *Andrzej Rajewski*614
  - 35.1. Wstęp614
  - 35.2. Czynniki warunkujące działanie leków psychotropowych w okresie rozwoju615

- 35.3. Cechy farmakokinetyki wieku rozwojowego617
- 35.4. Leczenie farmakologiczne schizofrenii oraz psychoz pokrewnych u dzieci i młodzieży618
- 35.5. Leczenie zaburzeń afektywnych u dzieci i młodzieży622
- 35.6. Leczenie farmakologiczne epizodu maniakalnego i zaburzeń afektywnych dwubiegunowych624
- 35.7. Leczenie farmakologiczne całościowych zaburzeń rozwojowych626
- 35.8. Leczenie farmakologiczne zaburzeń hiperkinetycznych (zespołu deficytu uwagi i nadpobudliwości psychoruchowej)627
- 35.9. Leczenie farmakologiczne specyficznych zaburzeń rozwoju628
- 35.10. Leczenie farmakologiczne zaburzeń zachowania i mieszanych zaburzeń zachowania i emocji629
- 35.11. Leczenie farmakologiczne tików629
- 35.12. Leczenie farmakologiczne nieorganicznego moczenia mimowolnego oraz nieorganicznego zanieczyszczenia się kałem630
- 35.13. Leczenie farmakologiczne zaburzeń lękowych630
- 35.14. Leczenie farmakologiczne zaburzeń obsesyjno-kompulsyjnych632
- 35.15. Leczenie farmakologiczne zaburzeń odżywiania632
- 36. Integracja leczenia – próba syntezy, *Jacek Bomba*640
- 36.1. Wstęp640
- 36.2. Teoretyczne założenia terapii642
- 36.3. Podstawa i zasady postępowania zintegrowanego643
- 36.4. Stan bieżący644
- 36.5. Zgoda na leczenie a leczenie kompleksowe645
- 36.6. Psychoterapia646
- 36.7. Swoiste i nieswoiste czynniki psychoterapii647
- 36.8. Miejsce elementów składowych w leczeniu zintegrowanym648
- 36.9. Uwagi końcowe649
- Skorowidz652